

Szentmiklósi Sebők Sámuel alesperes beszámol Szathmári Paksi István püspök számára írt levelében a békési egyházmegye aktuális problémáiról. A levélhez mellékleteket is csatolt, ezek viszont elkallódtak, így csak Szentmiklósi levelét tudjuk közölni. Szentmiklósi beszámolója szerint Szentesen Szőnyi Pál lelkipásztor ellen panaszt tettek, ezért kéri a püspököt, hogy vizsgálja ki az ügyet. Ezután arról tájékoztatja a püspököt, hogy a Bánságban újonnan alakult magyaríttebei egyházközség élére Rohodi Tamás békési rektor neve is felmerült. Részletesen ismerteti Szőnyi Benjámint hódmezővásárhelyi lelkész-esperes nézeteltérését a vásárhelyi egyházközséggel. Szentmiklósi fel van háborodva azon, ahogy gyülekezete Szőnyivel bánt. Annak ellenére, hogy Szentmiklósi beszámolója nem tekinthető egyházlátogatási iratnak, mégis ehhez az irattípushoz sorolhatjuk, hiszen a vizitáció műfajához hasonlóan egyházközségek aktuális állapotát ismerteti.

[fol. 1r] Szentes, 7a Februari 1787.

Főtisztelendő Superintendens Uram!

A szentesi eklésianak tiszt[eletes] Szőnyi Pál uram ellen a v[enerabilis] superintendentiára beadott panasza mint termináltatott légyen, ezt tiszt[eletes] Kuti Ádám uram – mint azon causának constitutus praesesse – fogja főtisztelendő superintendens uramnak ez alkalmatosság által communicálni. Én pedig reám bízott hivatalom szerint a v[enerabilis] tractusnak 1-a Febr[uari] Vásárhellyen tartatott tractualis gyűlésében lett actáit sub lit. „A” az alább emlétendő okra nézve, in extenso kívántam általküldeni, íme következők mellett:

Ad Nrm 4. 1^a Felolvastatván előttünk is a n[eme]s vármegyének az ittebeiek eránt kiadott determinatiója: nevezetesen, hogy a lejendő prédikátornak fizetése tsak 40 flor[enus]okra, és egy sessio földre szorítottatott. Nagyon kevésnek tetszett ez előttünk, hogy 633 lélekből álló, és minden nap szaporodó ekklesia prédikátorának tsak ennyit fizessen, és gyanúságban estünk, netalán azért szorította ezt így meg a n[eme]s vármegye, hogy prédikátort nehezen találhassanak. Vagy ha találnak is ahhoz a tsekély fizetéshez való légyen az. És éppen ez indított bennünket, h[ogy] makói prédikátor tiszteletes Gyarmathi Ferentz uram (ahová Ittebé nem több, hanem tsak 5 mérföldnyire vagyon) mentül hamarabb maga személlye szerint hozzájok elmennyen. Töllök [fol. 1v] melleleg értekezzen azon ekl[é]zsiának constitutionumát jól körül nézze, és addig is míg prédikátorok rendeltetne, közöttük jó rendet szabjon.

2° Az idevaló prédikátorságra projectáltuk magunk között Békésen volt rectort t[iszteletes] Rohodi Tamás uramat. Minthogy p[e]d[ig] ide most, kivált először szemes ember kívántatnék, mi pedig a megnevezett atyafit jóformán nem esmérjük, ez eránt főtisztelendő superintendens urunknak opinioját, alázatosan kikérjük.

Ezek mellet megilletődéssel említhetem főtisztelendő superintendens uram előtt, mely tsúfosan járánk a vásárhelyi komunitással. Hozzá fogván sub forma visitationis a vásárhelyi ekklesia mostani zűrzavaros állapotjának megvizsgálásához, az előljárókat beszélítettanánk. Kevés kérdések után felkerüle az ekk[é]zsiának az elmúlt marasztáskor tiszt[eletes] Szőnyi Benjámint uram részéről beadott punctumai, melyek közül első e[z] vala: Ökegyelme minthogy már öreg és erőtlen, tartson maga mellett káplánt, de azt fogadja, akit az eklézsia választ, és annyi fizetésre, amint azt az ekk[lé]zsiája meg fogja határozni. Itt először azt urgeáltuk, hogy ökegyelme érez még maga körül annyi erőt és isteni kegyelmet, hogy avagy tsak esztendeig, fél esztendeig vagy további v[agy] kevesebb ideig, úgy amint az elmúlt esztendőben, elszolgálhat a[z] ekk[é]zsiájában. Várákozzanak hát arra az időre, amelyben a káplán szükségesebb lészen. Erre felkiáltának: Nékiek káplán kell. Accedálván t[iszteletes] senior uram is a káplán fogadásra, ez a második kérdés támadott: Valyon az eklésian áll-e az, h[ogy] a[z] válaszszon káplánt, és a[z] határozza meg annak fizetését? Mi a dolgot erre határoztuk: Minthogy [fol. 2r] tiszt[eletes] Szőnyi uram fogja tartani a káplánt, az ökegyelme fizetéséből lészen a fixuma. Ökegyelme fogja meghatározni azt is, mitsoda és mennyi szolgálatot fog reá bízni. Tehát ökegyelmét illeti, hogy szerezzen káplánt, és amennyiben megalkudhatik, alkudjon meg vele. Úgy mindazonáltal, hogy az a káplán az ek[lé]zsiájának is tessék, és alkalmatos légy nekik. Ez így lévén, felállta közülük egy legöregebb és legérdemeesebb ember, és így szólla: Úgy légyen tiszteletes uraim, tartsuk el ezt a tiszteletes atyát holtáig. Maradjon hivatala fojtatásában, ma holnap ennek élete. Erre a bíró a tisztos öreget megszöllítá ezt mondván: Kegyelmed maga nem ekklesia. Mennyen ki innen. Ez a bíró parancsolattyára kimene. Azután egy közzülök excipiála a közöttünk levő egy tiszt[es] atyafinak praesentiája ellen. Ennek is ki kelle menni. Az ismét hozzánk beküldött czedulájában amaz ellen excipiál, és interessatusnak declarálja, amelyre az is mindjárt felkölt, s ki akara menni, de vele együtt az

egész convocatus tanáts felkele, elmene, és mi magunk maradánk. Minthogy pedig a több ekklesiái személyek eránt is voltak némely controversiák, hogy e vészben is a bírák megkérdettségének szükséges lett volna. Hívtattuk, de többé vissza nem jöttek. Mi is hát, ki-ki a maga ekk[é]ziájában eloszlottunk.

Történt másnap eljövételünk után, déltájban a communitás egy levelet küldött bé tiszteletes Szőnyi Benjámin uramnak íráti, amely in copia sub l[it]. „B.” accludálva vagon.

Ezen ez a tiszteletes öreg atya annyira megindula, hogy már nem egyebet, h[ane]m az halál árnyékában való járást képzelte maga előtt, amint ekkori szavaiból kitetszett. A levelet nyom[b]an ide Szentesre hozták sietve hozzám, aholott még ekkor többen is [fol. 2v] valánk. Mi ebben a levélben sok praeiudiciosumokat találánk:

1. Maga a vásárhelyi tanáts a maga ügyében, amelyben actor és tanú mond sententiát, még p[e]d[ig] ilyen dictátor, ami p[e]d[ig] nagyobb akkor, amidőn a tractualis gyűlés, mellyet a f[elséges] k[egyes] királyi parantsolat, az aféle causáknak revisiójába primae instantiae fórumnak tett, jelen volna. Vagyon-e a világon olyan törvényszék, amely az eféle sententiát approbálná? Amelyben maga actor, bíró és tanú az ember?
2. Azt írják, hogy a mi gyűlésünk alattomban tartatott, holott mindjárt megvallják, h[ogy] abban ők is hivattatván megjelentek. Továbbá convocatoriát botsátván t[iszteletes] senior uram azon t[iszteletes] atyafiak után, akik a szentesi gyűlésből propter interessentiam kinn kellett maradni, maga a bíró küldötte el a convocatoria levelet, még p[e]d[ig] értésére adattatván, az mire való. Ezen kívül a convocatus atyafiak[na]k előre szállást is rendelt, de kivált képpen
3. praeiudiciosum mi előttünk és mi reánk nézve ez a damnatus terminus conventiculumot tartottunk. Nagy ez, és mi nagy büntetést érdemlenénk országunk törvénye szerint, ha ez úgy lett volna. De nézze meg akárki is, repraesentáltassék a f[elséges] király eleiben is, ami ott tett [...] és determinatioink, mondhattya-e azt conventiculumnak v[agy] olyan alattomban való gyűlésnek, amelyben mi v[agy] ország v[agy] király v[agy] valamely közönséges társaságnak v[agy] akármely magános személynek is veszedelméről tanáttskoztunk volna. (És éppen ezért küldöttem be az actákat [...] ítélje meg ebből tiszt[eletes] superintendens uram, és mindannyiunkat az Teremtő.)

Mindezek a levélben találtató, s minket sértegető praeiudiciumokat elsőben arra határozók magunkat, hogy a n[agyságo]s vármegyére bemennyünk, és ott primo ezen betstelen, és minket vádoló titulus ellen protestáljunk. Secundo: Hogy t[e]k[in]t[et]s viceispán urat kérjük azon, hogy míg mi a mi tiszt[eletes] senior urunk[na]k ügyét sua via et modalitate fojtattuk. Ezen zenebonás vásárhelyi communitasnak silentiumot importáljon. De szintén midőn indulófélben volnánk, akkor ötlék szívünkben: ne tselekedjünk addig semmit, míg nem a dolgát főtisztelendő superintendens urunknak béjelentyük. És éppen ez az oka a megesett dolognak illy hosszan általam lett deductiojának. Kérvén azon főtiszt[eletű] superintendens urunkat, hogy vagy a v[enerabilis] superintendencia vegye fel ügyünket, és ezen protervus emberek ellen oltalmazzon bennünket, vagy p[e]d[ig] adjon minékünk engedelmet, hogy dolgunkat folytathassuk a t[e]k[in]t[et]s n[eme]s vármegyé előtt, és tractualis gyűlésünket az eféle rút nevezetek alól felszabadíthassuk. Annyival is inkább mert ezek contemnálnván a mi gyűlésünket, ezzel magokat a mi ekk[é]ziánk törvényei alól kivonták. Actor vero semper debet sequi forum rei. Mert különben ha tsak illyen subordinatioval lesznek erántunk az ekk[é]ziák előjárói, soha a dircetiot a tractusban fel nem tarhattyuk.

Továbbá főtiszt[eletű] superintendens uramat az Úrnak kegyelmes gondviselésébe magamat p[e]d[ig] tapasztalt atyai szavaiban ajánlván maradok főtisztelendő superintendens uramnak alázatos, egyszerű szolgálja és az Úrban híve[?] Sz[ent]Miklósi Sebők Sámuel a v[enerabilis] b[ékési] t[ractus] proseniora.